

XLV

SEJM WALNY PIOTRKOWSKI 1535 R.

WSTĘP

We wrześniu 1535 r. Zygmunt I zwołał sejm do Piotrkowa i postanowił, że sejmiki odbędą się w październiku; faktycznie zgromadziły się one w listopadzie (proszowicki 9 listopada, nowokorczyński 11 listopada)¹. Król zwrócił się też do senatorów z powiadomieniem, że sam wprawdzie będzie musiał pozostać na Litwie, ale sejm winien się pod jego nieobecność zająć kwestią najazdu wołoskiego i grożącego najazdu tatarskiego, a także zaradzić szerzącemu się w kraju bezprawiu i rabunkom. Podobne problemy wysunął też król w legacji do sejmików, w której podkreślił, że obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa państwu spoczywa nie tylko na monarsze, ale i na szlachcie — dlatego tak często zwołuje sejmy². Król powrócił wprawdzie jesienią na krótko do Korony, ale na sejmie nie pozostał, lecz wyjechał w październiku na Litwę, gdzie toczyła się nieudolnie prowadzona wojna z Moskwą³.

Sejm obradował od 25 listopada do grudnia 1535 r.⁴ i przebieg miał bardzo burzliwy; nie udało się nawet ustalić, kiedy zakończył swoje obrady. Nie poruszano już sprawy korektury praw, natomiast górę wzięła nurt egzekucyjny. Prymas Andrzej Krzycki nazwał sejm „azjańskim” (*Asiana Diaeta*). Broniąc, wraz z sekretarzem królewskim Janem Chojeńskim, stanowiska króla i senatorów, nazwał żądania egzekucjonistów „plewami”⁵. W trakcie dyskusji padały hasła rewizji przywilejów Kościoła, miast oraz Prus Królewskich, pod kątem ich zgodności z prawem pospolitym. Domagano się nawet dla sejmu prawa kontroli nad wysyłanymi za granicę poselstwami⁶. Na to paść miała replika, iż są to sprawy kanclerskie, do których nie mają się mieszać ci, których nazwać bardziej trzeba oraczami (*aratores*) niż posłami (*oratores*). Król usiłował z Wilna wpływać na tok obrad, przysyłając listy, dotyczące spraw międzynarodowych i zawierające pytania do senatorów⁷.

Ostatecznie sejm uchwalił, aby dokonać w najbliższej przyszłości egzekucji praw, w której wyniku skasowane byłyby wszystkie przywileje miast, klasztorów i kościołów, przeciwne prawu pospolitemu. Uchwalił na 1536 r. pospolite ruszenie na wyprawę przeciw Mołdawii i Tatarom, które nie doszło ostatecznie do skutku. Zebrane po ogłoszeniu wyprawy sejmiki posejmowe w Nowym Korczynie, zwołany na 8 maja 1536 r., i w Kole, zwołany na 16 maja 1536 r., zgodziły się na pobór i czopowe, przeznaczone na obronę kraju⁸.

¹ AT, t. XVII, nr 493, s. 613–615.

² AT, t. XVII, nr 494, s. 615–619.

³ A. Gąsiorowski, *Itineraria*, s. 266; W. Uruszczak, *Próba kodyfikacji*, s. 178.

⁴ W. Konopczyński, *Chronologia sejmów*, nr 47, s. 137.

⁵ S. Zabłocki, *Krzycki Andrzej* (PSB, t. XV, s. 547). Krzycki wydał bowiem w roku 1536 dziełko *Dialogus de Asiana Diaeta vel potius de Piotrcoviensibus comitiis in mense decembri habitis* oraz *In vulgatum nuper Asianam Diaetam dialogus* (*Andreae Cricii Carmina*, s. 272–296). Por. J. Nowak-Dłużewski, *Okolicznościowa poezja polityczna w Polsce. Czasy Zygmunta*, Warszawa 1966, s. 128 i nn.

⁶ Por. Z. Wojciechowski, *Zygmunt Stary*, s. 295, 296 oraz *Panowanie Zygmunta Starego (1506–1548). Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej*, z. 30, wyd. W. Pociecha, Kraków 1923, s. 22, 23.

⁷ AT, t. XVII, nr 565, s. 703, 704; nr 568, s. 705, 706; nr 580, s. 723.

⁸ W. Uruszczak, *Sejm walny koronny*, s. 196.

Dorobek ustawodawczy tego sejmiku stanowią akty wymienione poniżej w punktach I do IV, a ich uzupełnieniem są uchwały podatkowe podjęte na sejmikach posejmowych.

I. *Decretum dominorum executionis statutorum Piotrcoviae in conventu in fine anni 1535, rege agente in Lituania*⁹. Nie datowany ten tekst pochodzi z grudnia 1535 r.

II. *Decretum consiliariorum conventus generalis, ut per Sigismundum primum regem Poloniae, patrem, fiat executio privilegiorum regni, priusquam rex iuvenis Sigismundus Augustus iuramentum subditis praestet et ut ecclesiae, monasteria, civitates, Prussia, Gdanum, Thorunium privilegia sua in futuris comitiis regni ostendant ac ut iuri communi contraria cassentur*¹⁰. Tekst ten pochodzi z grudnia 1535 r.

III. *Promissio consiliariorum regni facta nuntiis militarium in conventu Piotrcoviensi de obtinenda a rege executione statutorum*¹¹. Tekst ten nie mający charakteru konstytucji, lecz stanowiący zobowiązanie adresowane do przyszłego sejmiku, pochodzi z grudnia 1535 r.

IV. *Litterae restium*:

A. *Litterae primarum restium*¹²,

B. *Secundae restes*¹³,

C. *Tertiae restes*¹⁴.

V. *Litterae universales contributionum publicarum in ultimo conventu Colensi decretarum*¹⁵.

VI. *Universales litterae ducillorum*¹⁶.

⁹ W niniejszym wydaniu przedrukowujemy tekst opublikowany w AT, t. XVII, nr 596, s. 747, 748. Tamże znajdują się informacje o zachowanych przekazach tego tekstu, nie wpisanego do MK.

¹⁰ W niniejszym wydaniu przedrukowujemy tekst opublikowany w AT, t. XVII, nr 597, s. 748, 749. Tamże znajdują się informacje o zachowanych przekazach tego tekstu, nie wpisanego do MK.

¹¹ W niniejszym wydaniu przedrukowujemy tekst opublikowany w AT, t. XVII, nr 598, s. 750. Tamże znajdują się informacje o zachowanych przekazach tego tekstu, nie wpisanego do MK.

¹² Tekst ten zapisany jest w MK₂, t. 51, k. 161 v. Z mkrf. AGAD, nr 725 odczytali W. Uruszczak i I. Dwornicka. Wyd. w AT, t. XVIII, nr 16, s. 42, 43.

¹³ Tekst ten zapisany jest w MK₂, t. 51, k. 162 v. Z mkrf. AGAD, nr 725 odczytali W. Uruszczak i I. Dwornicka. Zob. AT, t. XVIII, nr 30, s. 56.

¹⁴ Tekst ten zapisany jest w MK₂, t. 51, k. 194, 195. Z mkrf. AGAD, nr 725 odczytali W. Uruszczak i I. Dwornicka. Wyd. w AT, t. XVIII, nr 97, s. 127-129.

¹⁵ Tekst ten zapisany jest w MK₂, t. 51, k. 244 v., 245. Z mkrf. AGAD, nr 725 odczytali W. Uruszczak i I. Dwornicka. Druk urzędowy tego tekstu notuje M. Cytowska, *Bibliografia*, nr 234, s. 151. Wyd. w AT, t. XVIII, nr 210, s. 242-247.

¹⁶ Tekst ten zapisany jest w MK₂, t. 51, k. 248, 249. Z mkrf. AGAD, nr 725 odczytali W. Uruszczak i I. Dwornicka. Wyd. w AT, t. XVIII, nr 211, s. 247-250.